

تعیین رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی

غلامرضا محمدی فرهمند^۱

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف، تعیین رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی انجام شد. **روش:** به لحاظ هدف، توصیفی (غیرآزمایشی) بود. جامعه آماری پژوهش تمامی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی شهر قدس در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که مشغول به تحصیل هستند، بودند. از جامعه آماری پژوهش حاضر، تعداد حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) ۱۴۸ نفر انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه عملکرد تحصیلی فام و تیلور و پرسشنامه تجدیدنظر شده پنج‌عاملی شخصیتی نئو فرم کوتاه استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی و میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی رابطه وجود دارد. **نتیجه‌گیری:** ضریب همبستگی مقیاس روان‌رنجوری با پیشرفت تحصیلی منفی و معکوس بوده اما بین باقی‌خرده مقیاس‌های ویژگی شخصیتی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

واژگان کلیدی: ویژگی‌های شخصیتی، پیشرفت تحصیلی، دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی

^۱ کارشناسی روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر قدس، شهر قدس، ایران (نویسنده مسئول)

(Rezafarahmand86@gmail.com)

مقدمه

پیشرفت دانش آموزان در مدرسه، نه تنها به توانایی‌های آنان، بلکه به انگیزش، نگرش‌ها، واکنش‌های عاطفی آن‌ها به مدرسه و سایر مسائلی که در موفقیت دخالت دارند، بستگی دارد. یکی از سازه‌های اولیه‌ای که روان‌شناسان برای تبیین این جنبه از پیشرفت ارائه کرده‌اند، ویژگی‌های شخصیتی است. ویژگی‌های شخصیتی به تفاوت‌های فردی در نحوه رفتار، احساس و عمل اشاره دارد که در بین دوران کودکی تا بزرگسالی و همچنین در طول دوران بزرگسالی نسبتاً پایدار هستند (فلشمن، فل، وولارس، گریدلند، وولهوو، تامس، ۲۰۱۸). در واقع ویژگی‌های شخصیتی به مجموع ویژگی‌هایی که در وجود یک فرد تقریباً به طور دائم وجود دارند و موجب تمایز وی از سایرین می‌باش، گفته می‌شود (کیم، کلارک، دونلان و بورت، ۲۰۲۰). بر اساس نظریات شخصیت کاستا و مک‌کری (۲۰۰۴) شخصیت به اجزایی از جمله روان رنجورخویی، برون‌گرایی، گشودگی نسبت به تجربه، مقبولی و وظیفه‌شناسی که صفات نامیده می‌شود، تقسیم می‌گردد که رفتار شخص را با اندازه‌گیری صفات پیش‌بینی نماید. فرض اساسی دیدگاه صفات این است که انسان را می‌توان از نظر احتمال رفتار، احساسات، اندیشه و تفکر آن‌ها به طریقی خاص توصیف کرد (پابون-کاراسکو و همکاران، ۲۰۲۰).

اینکه چگونه دانش آموزان به انجام تکالیف تحصیلی و داشتن عملکرد بهتر در مدرسه علاقه مندمی‌شوند و چه عواملی بر ایجاد انگیزه و روحیه‌ی پیشرفت در آن‌ها تأثیر می‌گذارد، باید بیش از پیش مورد توجه پژوهشگران و دست‌اندر کاران آموزشی قرار گیرد.

با توجه به مطالب بالا و اهمیت متغیرهای پیشرفت تحصیلی و ویژگی‌های شخصیتی می‌توان با بررسی و ارائه راهکارهای مناسب، عملکرد تحصیلی را در دانش‌آموزان افزایش داد.

اصلی‌ترین و بارزترین نشانه‌ی موفقیت سیستم آموزش پرورش در رسیدن به اهداف، پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است. قضاوت اطرافیان در مورد پیشرفت افراد، از جمله عواملی است که در تشویق و برانگیختن دانش‌آموزان جهت تلاش برای تسلط هر چه بیشتر بر تکالیف تحصیلی مؤثر است. دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی، تأیید و پذیرش والدین و معلمان و همسالان را به دست آورده و اعتمادبه‌نفس خود را افزایش می‌دهند. اما عدم موفقیت در این راه می‌تواند دانش‌آموزان را نسبت به توانایی‌ها و کفایت خود مردود ساخته و او را دچار احساس حقارت نماید و این حالات در تعیین سرنوشت و آینده دانش‌آموز تأثیراتی انکار نشدنی برجای خواهند گذاشت. بنابراین می‌توان ادعا کرد که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، نه فقط برای خود آنان و معلمان مهم است بلکه برای خانواده‌ها، نظام تعلیم و تربیت و کل جامعه امری حیاتی است و توجه به آن ضروری می‌باشد (مهدیان، ۱۳۸۵). پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، یکی از شاخص‌های مهم در ارزشیابی مدارس و نظام آموزش و پرورش است. پیشرفت تحصیلی، از جمله موضوعاتی است که مورد توجه تمامی کشورهای جهان در حال حاضر می‌باشد و هر ساله مقدار زیادی از بودجه جوامع صرف بررسی مشکلات و مسائل دانش‌آموزان مدارس و رفع آن و ارائه راهکار برای آن می‌گردد. عوامل بسیار زیادی بر پیشرفت تحصیلی نوجوانان تأثیرگذار است، که از آن جمله، می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی اشاره کرد (مهدیان، ۱۳۸۵). در راستای تلاش برای شناخت عوامل تأثیرگذار بر افزایش انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان به عنوان آینده‌سازان جامعه، در این پژوهش تلاش می‌شود تا کم و کیف و چگونگی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گیرد.

روش‌شناسی

از نظر شیوه گردآوری داده‌ها پژوهش از نوع توصیفی (غیرآزمایشی) است. جامعه آماری در این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی شهر قدس در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که مشغول به تحصیل هستند، است. تعداد حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) ۱۴۸ نفر انتخاب شد.

- پرسشنامه عملکرد تحصیلی

این پرسشنامه اقتباسی از پژوهش‌های فام و تیلور (۱۹۹۰) در حوزه عملکرد تحصیلی است که برای جامعه‌ی ایران ساخته شده است (فام و تیلور، ۱۹۹۰، به نقل از صابر ماهانی، ۱۳۸۸) و شامل ۴۸ گویه می‌باشد. در روش نمره‌گذاری، هر گویه دارای ۵ پاسخ می‌باشد که در مقوله‌های هیچ، نمره ۱؛ کم، نمره ۲؛ تا حدی، نمره ۳؛ زیاد، نمره ۴ و خیلی زیاد، نمره ۵ تعلق می‌گیرد و در ۱۱ سوال که به صورت منفی می‌باشد روش نمره‌گذاری برعکس می‌باشد. حداکثر امتیاز قابل کسب ۲۴۰ و حداقل امتیاز ۴۸ می‌باشد. مرادیان (۱۳۹۲) پایایی پرسشنامه را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ بدست آورده است و روایی آن از طریق روایی محتوایی توسط کارشناسان و متخصصان مورد تأیید قرار داده است. پایایی پرسشنامه در این تحقیق با استفاده از آلفای کرونباخ بررسی شد و ۰/۸۹ به دست آمد که نشان دهنده پایایی مناسب می‌باشد.

- پرسشنامه تجدیدنظر شده پنج عاملی شخصیتی نئو فرم کوتاه

پرسشنامه پنج عاملی شخصیت نئو از کاسکا و مک کری (۱۹۹۲)، پرسشنامه شخصیت تجدید نظر شده و پرسشنامه پنج عاملی NEO FFI توسعه پیدا کرده است. نسخه تجدید نظر شده نئو نوعی پرسشنامه خودسنجی ویژگی‌های شخصیتی است که مبتنی بر یک الگوی معروف شخصیتی به نام مدل پنج عاملی است. الف: روان رنجورخویی (N): تمایل برای تجربه کردن عواطف منفی و پریشانی روانی در پاسخگویی به عوامل استرس زا. ب: برون گرایی (E): درجه اجتماعی بودن، تهییج پذیری مثبت و فعالیت‌های کلی. ج: گشودگی برای تجربه (O): سطوح حس کنجکاوی، قضاوت و محافظه کاری. د: توافق پذیری (A): نوع دوستی و همدلی و تمایلات و گرایش‌های همکاری. و: وجدان (C): سطح اول خودکنترلی در برنامه ریزی و سازمان می‌باشد. این نسخه که نسخه کوتاه نئو است حاوی ۶۰ سوال است و برای ارزیابی ۵ عامل اصلی شخصیت به کار می‌رود. پاسخگویان هر یک از ۶۰ جمله را بر مبنای یک مقیاس یک لیکرت پنج قسمتی (کاملاً مخالفم=۵، مخالفم=۴، نظری ندارم=۳، موافقم=۲، کاملاً موافقم=۱) درجه بندی می‌کنند. ضریب آلفای گزارش شده توسط آن‌ها ۰/۷۴ تا ۰/۹۸ با میانگین ۰/۸۱ متغیر بوده است. در تحقیق بنچارد و همکاران ۱۹۹۹ این ضریب در روان آزرده گرایی ۰/۸۵، برون گرایی ۰/۷۲، در گشودگی ۰/۶۸، برای موافق بودن ۰/۶۹ و برای با وجدان بودن ۰/۷۹ بوده است. در ایران نیز حق شناس ۱۳۸۷ ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۳ را بدست آورده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی میانگین، انحراف استاندارد، چولگی، و کشیدگی نمرات گزارش شده است و **در بخش آمار استنباطی روابط بین** متغیرهای پژوهش توسط نرم افزار SPSS و آزمون همبستگی پیرسون مورد تحلیل واقع شدند.

یافته‌ها

آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، چولگی و کشیدگی در جدول زیر به شرح ذیل است:

مولفه‌ها	آماره آزمون	P-value	چولگی	کشیدگی
روان رنجورخویی	۱/۳۲	۰/۰۶	۰/۷۱	۲/۶۰
برون گرایی	۱/۴۱	۰/۰۳	۰/۶۲	۱/۶۷

۲/۲۱	۰/۷۳	۰/۰۲	۱/۵۰	گشودگی به تجربه
-۰/۴۸	۰/۳۱	۰/۰۰۱	۱/۹۰	توافق‌پذیری
-۱/۱۵	۰/۱۰	۰/۰۰۵	۱/۷۲	وجدان
-۱/۱۶	۰/۱۵	۰/۰۰۱	۱/۹۳	پیشرفت تحصیلی

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نشان می‌دهد که اگر سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد؛ می‌توان نتیجه گرفت که توزیع نمرات این مقیاس‌ها نرمال می‌باشد. از طرفی با توجه به بالا بودن حجم نمونه، سایر مفروضه‌های نرمالیتی مانند شاخص کشیدگی و چولگی چک گردید. در حالت کلی چنانچه چولگی و کشیدگی در بازه (۲ و -۲) باشد داده‌ها از توزیع نرمال برخوردارند.

بین ویژگی‌های شخصیتی و میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۲: ماتریس ضریب همبستگی پیرسون بین ویژگی‌های شخصیتی و پیشرفت تحصیلی

مقیاس	پیشرفت تحصیلی
روان‌رنجورخویی	-۰/۴۲**
برون‌گرایی	۰/۳۳**
گشودگی به تجربه	۰/۴۱**
توافق‌پذیری	۰/۱۳*
وجدان	۰/۱۷**

** سطح معنی داری ۰/۰۱ * سطح معنی داری ۰/۰۵

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی مقیاس روان‌رنجوروی با پیشرفت تحصیلی منفی بوده اما بین باقی مقیاس‌های ویژگی شخصیتی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد که ضریب همبستگی مقیاس روان‌رنجوروی با پیشرفت تحصیلی منفی بوده اما بین باقی مقیاس‌های ویژگی شخصیتی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

پیشرفت دانش‌آموزان در مدرسه، نه تنها به توانایی‌های آنان، بلکه به انگیزش، نگرش‌ها، واکنش‌های عاطفی آن‌ها به مدرسه و سایر مسائلی که در موفقیت دخالت دارند، بستگی دارد. یکی از سازه‌های اولیه‌ای که روان‌شناسان برای تبیین این جنبه از پیشرفت ارائه کرده‌اند، ویژگی‌های شخصیتی است. ویژگی‌های شخصیتی به تفاوت‌های فردی در نحوه رفتار، احساس و عمل اشاره دارد که در بین دوران کودکی تا بزرگسالی و همچنین در طول دوران بزرگسالی نسبتاً پایدار هستند (فلشمن، فل، وولارس، گریدلند، وولهوو، تامس، ۲۰۱۸). در واقع ویژگی‌های شخصیتی به مجموع ویژگی‌هایی که در وجود یک فرد تقریباً به طور دائم وجود دارند و موجب تمایز وی از سایرین می‌باش، گفته می‌شود (کیم، کلارک، دونلان و بورت، ۲۰۲۰). بر اساس نظریات شخصیت کاستا و مک‌کری (۲۰۰۴) شخصیت به اجزایی از جمله روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، گشودگی نسبت به تجربه، مقبولی و وظیفه‌شناسی که صفات نامیده می‌شود، تقسیم می‌گردد که رفتار شخص را با اندازه‌گیری صفات پیش‌بینی نماید. فرض اساسی دیدگاه صفات این است که انسان را می‌توان از نظر احتمال رفتار، احساسات، اندیشه و تفکر آن‌ها به طریقی خاص توصیف کرد (پابون-کاراسکو وهمکاران، ۲۰۲۰).

تعاریف بسیاری از شخصیت ارایه شده است که می‌توان به طور کلی آن‌ها را به چهار دسته تقسیم کرد؛ ۱- تعاریفی که روی فردیت و یگانگی افراد تأکید می‌کنند، در این تعاریف شخصیت شامل خصوصیتی است که افراد را از یکدیگر متمایز می‌نماید ۲- تعاریفی که بر ساختارها و سازه‌های درونی و فرضی تأکید می‌ورزند، در این گونه تعاریف، رفتارهای آشکار، بخش کمی از تعریف را تشکیل می‌دهد، در این مفهوم شخصیت شامل انتزاع‌هایی است که از رفتارهای آشکار و مشاهدات رفتاری اخذ شده است ۳- تعاریفی که روی تاریخچه‌ی زندگی و مراحل رشد تأکید دارند، که در این دیدگاه، شخصیت حاصل رویدادهای درونی و بیرونی است (بکسروم و کارابینک، ۲۰۱۱).

رویدادهای درونی شامل آمادگی‌های ژنتیکی و بیولوژیکی است و رویدادهای بیرونی، تجربیات اجتماعی و رویدادهای محیطی را در بر می‌گیرد ۴- در نهایت در تعاریفی که بر الگوهای رفتار تأکید دارند، فرض می‌شود که شخصیت به طور نسبی در طی زمان ثابت مانده است و تداوم پیدا می‌کند. این ثبات در الگوهای رفتاری از مکانی به مکان دیگر و از زمانی به زمان دیگر ثابت باقی می‌ماند (وولفولک، ۲۰۱۱، ترجمه حقیقی، ۱۳۹۱).

منابع

- آبینیکی فرد، زهرا (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین عزت نفس، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان شاهد تهران و مقایسه اثربخشی دو روش حل مسئله و مهارت‌های ارتباطی در افزایش عزت نفس. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- اتیکسون؛ رتیال؛ اتکینسون، ریچاردسی؛ سیلگارد، ارنست (۱۹۸۳). زمینه روانشناسی جلد اول. (ترجمه محمد تقی براهنی و همکاران، ۱۳۷۲). تهران: انتشارات رشد .
- آزاد، حسین (۱۳۸۲). آسیب شناسی روانی جلد اول. تهران: بعثت.
- بلوم. س. (۱۹۷۶). ویژگی‌های آدمی و یادگیری آموزشی. (ترجمه علی اکبر سیف، ۱۳۷۴). تهران: مرکز نشر دانشگاهی .
- پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی .
- رئیس سعدی، حسن (۱۳۸۳). بررسی رابطه خودپنداره تحصیلی، انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان بندر لنگه در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۰). روانشناسی پرورشی (روانشناسی یادگیری و آموزشی). تهران: انتشارات آگاه، چاپ نهم.
- غفوری، منصور (۱۳۷۶). بررسی رابطه بین انگیزش پیشرفت، منع کنترل، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان‌های نظام جدید متوسطه شهر تبریز در سال تحصیلی ۷۶-۷۵. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- کرمی باغظیفونی، زهرا. (۱۳۸۶). ساخت و هنجاییابی آزمون انگیزه‌ی پیشرفت در دانش‌آموزان دبیرستان‌های منطقه‌ی ۷ آموزش و پرورش تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی .
- نجمی، پروین (۱۳۸۷). بررسی رابطه خودکارآمدی تحصیلی با انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر دبیرستانی پایه سوم رشته‌های ریاضی فیزیک و علوم انسانی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی و دانشگاه علامه طباطبایی.
- Bachem, R., & Casey, P. (2018). Adjustment disorder: a diagnosis whose time has come. *Journal of Affective Disorders*, 227, 243-253.
- Deaux, k& wrightsm, L.S. (1988). *Social psychology*. Fifth Ed. U.S.A culifornia, wads worth inc.
- Dielman, T.E & et al. (1987) susceptibility to peer pressure, self-steem and health local of control as correlates of adolescent substance abuse, *heatte-Edus-Q*. 14(2). 207-221
- Donald, L.M. (1987). *Experimentary expectancy Bias: need for approval a mediating variable*. Kean college of weyers. July, 1987.
- Dykman , B.M. (1998). *Intergrating conginitvie and motivational factors in depression: initial test of a gool- orientntation approach* . *journal of personality and social psychology*, 74, 139-158
- Ellis, E.G & et al. (1991). *Approval behavioral of afrikans and Englishspeaking adolescents in south Africa*. *Journal of social psychology*, 131(6).p 875-879.
- Feld, R. gold, M. (1979). *Achievement, entrepreneurship and economic growth: Ac ritique of the mcclland thesis social-science-* journal:1979.
- Ferschmann, L; Fjell, A. M; Vollrath, M. E; Grydeland, H; Walhovd, K. B & Tamnes, C. K. (2018). *Personality traits are associated with cortical development across adolescence: A longitudinal structural MRI study*. *Child development*. 89(3), 811-822.

- Kim, M., Clark, S.L., Donnellan, M.B., Burt, S.A. (2020). A multi-method investigation of the personality correlates of digital aggression. *Journal of Research in Personality*, 85, 103-123.
- Pabon-Carrasco, M., Ramirez-Baena, I. (2020). Influence of personality traits and its interaction with the phenomenon of bullying: multi-center descriptive study. *International journal of environmental research and public health*. 17(1), 172.

Determining the relationship between personality traits and the level of academic achievement of first grade elementary students

Gholamreza Mohammadi Farahmand¹

Abstract

Objective: The aim of this study was to determine the relationship between personality traits and the level of academic achievement of first grade elementary students. **Method:** In terms of purpose, it was descriptive (non-experimental). The statistical population of the study was all first grade elementary school students in the city of Quds in the academic year 1399-1400 who are studying. From the statistical population of the present study, 148 sample sizes were selected based on Krejcie and Morgan (1970) table. The Pham and Taylor Academic Performance Questionnaire and the revised Neo Short Form Five Personality Factors Questionnaire were used to collect data. **Findings:** The findings showed that there is a relationship between personality traits and academic achievement of first grade students. **Conclusion:** The correlation coefficient of the psychoanalytic scale with academic achievement is negative and inverse, but there is a positive and significant relationship between other subscales of personality traits and academic achievement.

Keywords: personality traits, academic achievement, first grade elementary students

---

¹Bachelor of Psychology, Department of Psychology, **Islamic Azad University**, Qods City Branch, Qods City, Iran (Rezafarahmand86@gmail.com)